

ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА МИЛОСЛАВСЬКА,*кандидат психологічних наук, доцент,**Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,**кафедра прикладної психології;* <https://orcid.org/0000-0002-9448-0193>,*e-mail: myloslavskaia@gmail.com***МІЖОСОБИСТІСНА ЗАЛЕЖНІСТЬ І ДИФЕРЕНЦІЙНІ ТИПИ РЕФЛЕКСІЇ
У СТУДЕНТІВ – ЮНАКІВ ТА ДІВЧАТ**

Презентовано результати дослідження взаємозв'язку міжособистісної залежності й особистісної рефлексії у студентів – юнаків і дівчат. Обґрунтовано актуальність вивчення міжособистісної залежності в контексті рефлексії як необхідної умови особистісної автономії та механізму побудови й організації життєвої перспективи в юнацькому віці. Емпірично доведено, що юнаки та дівчата студентського віку демонструють відмінності у структурі взаємозв'язків між складовими міжособистісної залежності та диференційними типами рефлексії.

Отримані результати можуть бути використані для створення психологічних програм профілактики та корекції міжособистісної залежності у студентському віці.

Ключові слова: *гендер, диференційні типи рефлексії, міжособистісна залежність, особистісна рефлексія, автономія, студенти.*

*Оригінальна стаття***Постановка проблеми**

Проблема залежної поведінки залишається однією з вельми актуальних для сучасного суспільства, що фокусує увагу представників різних галузей науки на її вивченні. Активно цей феномен досліджується і в психології, при цьому найбільш розробленими є питання функціонування особистості, залежної від психоактивних речовин.

Разом із цим, як підкреслюють К. Ю. Зальмунин і В. Д. Менделевич, зростає питома вага нехімічних залежностей. Однак особи, які страждають на нехімічні, тобто, не пов'язані із уживанням психоактивних речовин, види залежності, незважаючи на можливі серйозні наслідки, не завжди потрапляють у поле зору фахівців [1, с. 6].

Наслідком впливу як хімічної, так і нехімічної залежності, як указує О. В. Камінська, є особистісні зміни, зрушення у структурі характеру людини, порушення її емоційного фону та психологічної рівноваги [2, с. 43].

Одним із видів нехімічної залежності є міжособистісна залежність, яку можна визначити як залежність від стосунків з іншою людиною, передумовами виникнення якої є проблеми із самооцінкою, нездатність любити себе та труднощі у встановленні функціональних меж між собою та іншими [3, с. 516].

Міжособистісна залежність належить до соціально прийнятних форм нехімічних залежностей,

об'єктом якої виступають відносини з іншими людьми [4, с. 60]. Серед усіх відомих форм залежної поведінки міжособистісна залежність є однією з найменш вивчених. Дослідження у цій сфері показали, що міжособистісна залежність, зовні практично непомітна, є дуже поширеною й має вкрай негативні наслідки [5, с. 3].

Отже, деструктивний вплив міжособистісної залежності на особистість і недостатня вивченість цього феномена обумовлюють актуальність його дослідження.

Стан дослідження проблеми

Міжособистісна залежність – це розлад поведінки й відносин із фіксацією на оточуючих людей або конкретну людину, у підґрунті якого лежить сильна потреба в певній особі з метою отримання її підтримки й допомоги та нездатність індивіда до самостійної поведінки. Міжособистісна залежність дорослої людини розвивається в формі генералізованої залежності як від оточення в цілому, так і від конкретної особи [6, с. 74].

Важливим у контексті досліджуваної проблеми є наукове узагальнення її змісту Є. В. Фролової. Ґрунтуючись на аналізі наукових джерел, вона вказує на специфіку міжособистісної залежності, яка полягає в тому, що міжособистісна залежність може варіативно мімікрувати та розцінюватись як прояв невротичних розладів

(Д. Шапіро), жіночності (А. В. Коцар), культуральних особливостей гендерних стосунків (Т. В. Говорун) тощо. Особлива небезпечність міжособистісної залежності полягає в її непомітності. Цей вид залежності є широко розповсюдженим (Б. Уайнхолд, Дж. Уайнхолд) і виступає негативним чинником для розвитку особистості, конструювання та реалізації життєвого сценарію, вибору шлюбного партнера, професійного й кар'єрного розвитку, психічного та соматичного здоров'я (С. Піл, А. Бродський) [7, с. 3].

Залежність у міжособистісних стосунках, на думку Я. А. Гавриленко, слід розглядати як фрагмент внутрішньоособистісної реальності, яка уявляється самому суб'єкту як стан, переживання чи уявлення, та як практику неможливості реалізації себе у близьких взаєминах [8, с. 240], як межу неможливості реалізації себе та своїх внутрішніх прагнень на межі контакту з іншим [8, с. 244]. Слід звернути увагу на думку цієї дослідниці стосовно того, що залежність не є простою обмеженістю комунікативного простору певними особами. Залежні стосунки формуються тоді, коли у спілкуванні з такими людьми суб'єкт не може знайти місце для себе, своїх прагнень, бажань і потреб; у цьому випадку міжособистісна взаємодія відбувається у жорстких, непроникних та домінаторних рамках [9, с. 97]. Як підкреслює Я. А. Гавриленко, феномену міжособистісної залежності притаманна варіативність, яка у міжособистісному співбутті набуває різноманітних форм, що стають перешкодою на шляху особистісного розвитку [10, с. 80].

Дефіцитарність уміння розвивати свою суб'єктність, формувати сенси власного життя, самостійно конструювати свій життєвий світ і відчувати себе як окрему самоцінність, на думку Т. В. Одарій, стають підґрунтям психологічної залежності [11, с. 132]. І. В. Запесоцька вказує, що внутрішньою детермінантою залежності виступає деформація структурної організації суб'єктності, тоді як стрижневою основою структури суб'єктності є рефлексія [12, с. 32].

Наукові напрацювання сучасних дослідників у царині психологічної науки дозволяють охарактеризувати феномен рефлексії в різних ракурсах. Рефлексія як процес і механізм дозволяє людині не співпадати, а бути у відносинах із умовами життя [13, с. 50]. Особливо значущою особистісна рефлексія стає у період, коли юнаки вибудовують своє майбутнє у формі життєвих планів і завдань [13, с. 48]. Оптимальне визначення життєвої перспективи в юнацькому віці обумовлює саме розвиток рефлексії. На підставі аналізу й уза-

гальнення психологічних досліджень рефлексії в юнацькому віці Р. Хавула доходить висновку, що цей феномен є одним із найважливіших чинників формування уявлень юнаків не лише про себе, але й про світ у цілому. Рефлексія виступає і як механізм побудови й організації життєвої перспективи, і як необхідна умова особистісної автономії [14, с. 318].

У науковому розумінні особистісна рефлексія – це процес переосмислення та механізм, який забезпечує як диференціацію різних підструктур унікального людського «Я», так і інтеграцію «Я» особистості у неповторну цілісність. Дослідницька сутність рефлексії проявляється у спрямованості на себе як на суб'єкта життєдіяльності, на власне «Я» суб'єкта, на усвідомлення смислів і ставлень, конфліктів. Як родова здатність людини рефлексія розкривається через оберненість свідомості на себе та на свій внутрішній світ, на відносини суб'єкта з іншими, на форми й способи пізнавальної та перетворювальної діяльності [15, с. 240]. Рефлексія у психологічній науці розглядається як механізм і як процес. Як механізм вона забезпечує відображення, регуляцію та реалізацію намірів суб'єкта стосовно складових власного «Я». Як процес рефлексія дозволяє критично переосмислювати й оцінювати виконувану діяльність, визначати підстави активності суб'єкта, співвідносити його дії з вимогами та умовами ситуації [16, с. 100–101]. Разом із цим рефлексивність може бути визначена як загальна здатність, яка дозволяє особистості варіювати позиції стосовно подій власної життєдіяльності та власного внутрішнього світу. Формування цієї здатності відбувається у процесі набуття рефлексивного досвіду, що знаходить свій вираз в особистісній готовності до аналізу, регулювання та перетворення перебігу власної психічної діяльності [16, с. 101].

На завершення огляду цієї проблеми вважаємо доцільним звернутися до думки Я. А. Гавриленко, яка констатує, що проблема міжособистісної залежності в деструктивній формі є дуже поширеною в юнацькому віці, та вказує, що виявлена нею в емпіричному дослідженні частка залежних досліджуваних склала 68 % [17, с. 15], при цьому психологічні чинники формування залежності у міжособистісних стосунках демонструють відмінності у юнаків і дівчат [17, с. 16]. Профілактика виникнення міжособистісної залежності й оптимізація міжособистісної взаємодії в юності мають здійснюватися за рахунок поглиблення й розширення процесів усвідомлення та рефлексії цілісного життєвого контексту, власної

життєвої позиції поряд з іншою значущою людиною [17, с. 16].

Отже, міжособистісна залежність обумовлює специфічне «викривлення» міжособистісних стосунків і чинить деструктивний вплив на особистість, що обумовлює особливу значущість вивчення цієї проблеми щодо осіб студентського віку, під час формування індивідуальності, коли відбуваються якісні зміни у бік набуття неповторності, винятковості «Я» та свого життєвого шляху [18, с. 44].

Зауважимо, що попри наявність у науковій літературі даних щодо позитивної ролі рефлексії як чинника актуалізації автономності особистості та нейтралізації міжособистісної залежності проблема взаємодії між цими явищами, зокрема у студентському віці, в емпіричному ракурсі залишається недостатньо вивченою.

Вважаємо також, що вивчення взаємозв'язку міжособистісної залежності з типами особистісної рефлексії у юнаків і дівчат студентського віку дозволить удосконалити наукові уявлення про гендерну специфіку функціонування цих феноменів.

Мета і завдання дослідження

Мета дослідження полягає у виявленні взаємозв'язку міжособистісної залежності та диференційних типів рефлексії у студентів – юнаків і дівчат.

Для реалізації поставленої мети було сформульовано такі *завдання*:

- установити взаємозв'язки складових міжособистісної залежності та компонентів профілю стосунків із диференційними типами рефлексії у студентів – юнаків і дівчат;
- висвітлити специфіку структури виявлених взаємозв'язків у зазначених групах.

Наукова новизна дослідження

Уперше встановлено особливості функціонування міжособистісної залежності й типів рефлексії у студентів, проаналізовано відмінності у структурі взаємозв'язків між цими феноменами у студентів – юнаків і дівчат.

Матеріали та методи досліджень

Як психодіагностичний інструментарій було використано кілька методик.

Для діагностики міжособистісної залежності було застосовано такі методики, як Тест профілю відносин і Опитувальник міжособистісної залежності.

Тест профілю відносин (Relationship Profile Test) був створений групою дослідників на чолі з Р. Борштейном [19], адаптацію цієї методики

здійснено О. П. Макушиною [20, с. 29–31]. Тест призначається для діагностики таких міжособистісних феноменів: надмірної міжособистісної залежності, нормативної здорової залежності та деструктивного відокремлення¹.

Як указує О. П. Макушина, явище міжособистісної залежності є складним і багатоплановим, у зв'язку з чим дослідники розмежовують залежність як нормативне явище та надмірну залежність, яка викликає деструктивні особистісні зміни. Авторка визначає надмірну (деструктивну) залежність як специфічний стан, що ґрунтується на сильній потребі в емоційній близькості, любові та прийнятті з боку значущих інших, ригідному прагненні до отримання допомоги й підтримки на тлі постійного відчуття себе як безпорадного та слабого незалежно від конкретної ситуації. Залежна особистість характеризується невпевненістю в собі, несамодостатністю, відчуттям безпорадності, тривогою з приводу можливого відкидання і самотності тощо [20, с. 29]. Особи з нормативною залежністю відрізняються від надмірно залежних індивідів значною гнучкістю поведінки та спілкування, здатністю звертатися за допомогою в міру виникнення об'єктивної необхідності й умінням установлювати довготривалі емоційні стосунки. Нормативна здорова залежність передбачає широкий спектр поведінкових реакцій, адаптивність і варіативність [20, с. 29].

У сучасному розумінні проявів залежності, яка діагностується за допомогою шкали «дисфункційне відокремлення», акцентовано увагу на нездатності людини розвивати соціальні зв'язки та встановлювати близькі взаємини. Підґрунтям виникнення цього прояву залежності є «неусвідомлюваний страх перед близькими стосунками, які асоціюються з поглинанням, втратою себе, розчиненням в іншій людині, а також ранній дитячий досвід, що обумовив переконання суб'єкта в перевазі незалежності й самодостатності порівняно з близькістю та прихильністю» [20, с. 30].

Опитувальник вмістить 30 тверджень, розподілених за трьома шкалами: «Деструктивна надзалежність», «Дисфункційне відокремлення» та «Здорова залежність» [20, с. 30].

¹ Автор адаптації, мабуть, помилково вживає під час опису методики термін «деструктивное отделение» (рос.), адже в оригінальному дослідженні [19] йдеться про «dysfunctional detachment» (англ.), що може бути перекладено як «дисфункційне відокремлення». Як додатковим аргументом на користь цього може бути те, що далі в адаптації відповідна шкала має назву «Дисфункціональное отделение» (рос.) [20, с. 30, 31].

Опитувальник міжособистісної залежності (Interpersonal Dependency Inventory) створений Р. Гіршфільдом зі співавторами [21], адаптацію методики зроблено О. П. Макушиною [20, с. 32–34]. Опитувальник призначається для виявлення залежності, яка належить до комплексу думок, переконань, почуттів і поведінки, пов'язаних з потребою у фіксації на оточуючих людях або конкретній людині.

Р. Гіршфільд із колегами виділили три основні фактори, що характеризують феномени міжособистісної залежності: емоційна опора на інших – потреба в опіці, захисті, порадах з боку інших, надмірна залежність від зовнішньої оцінки, від чужої думки (за [22, с. 930]); невпевненість у собі – переваження позиції того, кого ведуть, нездатність самостійно щось вирішувати, поступливість, невпевненість у власній думці (за [22, с. 930–931]); прагнення до автономії – самодостатність, схильність до дистанціювання від інших, уникнення тривалих міжособистісних зв'язків, прагнення до самотності (за [22, с. 931]). Опитувальник складається з 48 тверджень, які розподіляються за відповідними шкалами.

Як констатує В. Б. Мельникова, створена Р. Гіршфільдом методика оцінювання міжособистісної залежності зараз є однією з найбільш широко використовуваних у дослідженнях цієї проблематики поряд із тестом профілю відносин, розробленим Р. Борнштейном [23].

Для діагностики диференційних типів рефлексії було використано методику «Диференційний тест рефлексивності (ДТР)», авторами якого є Д. О. Леонт'єв та Є. М. Осін [24]. Зазначений тест ґрунтується на авторській моделі рефлексивності, в якій розрізняються позитивні (системна рефлексія) та негативні (квазірефлексія, інтроспекція) різновиди рефлексивних процесів [24, с. 110]. Методика складається з 30 тверджень, розподілених за відповідними шкалами. Проведена авторами процедура перевірки валідності методики дозволяє вважати ДТР надійним і валідним інструментом для диференційної діагностики рефлексивних процесів [24, с. 111].

Як метод математико-статистичної обробки даних було використано коефіцієнт рангової кореляції Спірмена.

Вибірку склали 96 студентів Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Першу групу становило 45 юнаків, другу – 51 дівчина.

Результати досліджень

У групі дівчат не було встановлено значущих взаємозв'язків між диференційним типом рефлексії «Інтроспекція» та складовими

міжособистісної залежності. У групі юнаків цей тип рефлексії додатно корелює на значущому рівні зі шкалами «Емоційна опора на інших» ($r=0,303$, $p\leq 0,05$), «Невпевненість у собі» ($r=0,298$, $p\leq 0,05$) та «Залежність» ($r=0,362$, $p\leq 0,05$). Диференційний тип рефлексії «Квазірефлексія» у групі юнаків не виявляє значущих взаємозв'язків з міжособистісною залежністю, тоді як у групі дівчат встановлено значущі додатні взаємозв'язки між цим типом рефлексії та шкалами «Емоційна опора на інших» ($r=0,279$, $p\leq 0,05$), «Невпевненість у собі» ($r=0,314$, $p\leq 0,05$) та «Залежність» ($r=0,344$, $p\leq 0,05$).

Диференційний тип рефлексії «Системна рефлексія» в обох групах не був пов'язаним зі складовими міжособистісної залежності. Разом із цим у групі дівчат визначено значущу кореляцію додатного характеру між цим типом рефлексії та компонентом профілю стосунків «Здорова залежність» ($r=0,338$, $p\leq 0,05$), який, у свою чергу, виявляє значущий від'ємний взаємозв'язок з диференційним типом рефлексії «Квазірефлексія» ($r=-0,355$, $p\leq 0,05$).

Як у групі дівчат, так і у групі юнаків між компонентом профілю стосунків «Деструктивна надзалежність» встановлено значущий додатний взаємозв'язок з диференційним типом рефлексії «Інтроспекція» ($r=0,281$, $p\leq 0,05$) та $r=0,317$, $p\leq 0,05$), а в групі дівчат ще й з диференційним типом рефлексії «Квазірефлексія» ($r=0,344$, $p\leq 0,05$).

Обговорення результатів

Отже, у дослідженні взаємозв'язків проявів міжособистісної залежності з диференційними типами рефлексії встановлено відмінності між групами юнаків і дівчат, які відбиваються як у кількості, так і у змісті виявлених кореляцій.

У групі юнаків найбільшу кількість значущих взаємозв'язків із різними проявами міжособистісної залежності виявляє диференційний тип рефлексії «Інтроспекція» (чотири кореляції додатного характеру, що досягають значущого рівня), у групі дівчат – диференційний тип рефлексії «Квазірефлексія» (шість значущих кореляцій, з яких п'ять є додатними, а одна має від'ємний характер).

Зміст виявлених взаємозв'язків свідчить про те, що з посиленням схильності до інтроспекції, тобто спрямованості рефлексії на самого себе, власні внутрішні переживання та стани, зокрема прояви деструктивної надзалежності, стають більш вираженими як у дівчат, так і в юнаків, при цьому в останніх також збільшуються потреба в емоційній опорі на інших, невпевненість і залежність у цілому.

Слід підкреслити, що у дівчат, на відміну від юнаків, потреба в емоційній опорі на інших, невпевненість і залежність у цілому зростають зі збільшенням схильності до квазірефлексії, яка інтерпретується як спрямованість рефлексії на об'єкт, що перебуває поза актуальною життєвою ситуацією, як схильність до сторонніх міркувань, резонерства та безпідставних фантазій, які забезпечують ухилення від неприємної ситуації без її реального вирішення. Водночас, зі зменшенням схильності до квазірефлексії у дівчат більшої вираженості набувають прояви здорової залежності, яка, крім того, актуалізується з удосконаленням системної рефлексії, що передбачає здатність самодистанціюватися, бачити як саму ситуацію взаємодії в усіх її аспектах (що охоплює одночасно полюси суб'єкта та об'єкта), так і альтернативні можливості.

Висновки

Таким чином, в обох групах зростання схильності до непродуктивних типів рефлексії

виступає потенціалом для розгортання проявів міжособистісної залежності. Як у юнаків, так і у дівчат із посиленням інтроспекції відбувається загострення деструктивної надзалежності. Установлено також, що в юнаків посилення таких проявів міжособистісної залежності, як потреба в емоційній опорі на інших, невпевненість у собі та залежність у цілому, відбувається разом з актуалізацією схильності до інтроспекції, тоді як у дівчат – з актуалізацією схильності до квазірефлексії, разом із чим у цих досліджуваних зростає і деструктивна надзалежність. Слід наголосити, що здорова залежність є задіяною у взаємозв'язках з диференційними типами рефлексії лише у групі дівчат, в якій її вираженість збільшується зі зростанням здатності до системної рефлексії.

Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні тих психологічних характеристик, які можуть виступити інгібіторами міжособистісної залежності у юнаків і дівчат.

Список бібліографічних посилань

1. Зальмунин К. Ю., Менделевич В. Д. Химические и нехимические аддикции в аспекте сравнительной аддиктологии. *Журнал неврологии и психиатрии им. С. С. Корсакова*. 2014. Т. 114, № 5, вып. 2: Аддиктивные расстройства. С. 3–8.
2. Камінська О. В. Інтернет-залежність як актуальна проблема сьогодення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка»*. 2013. № 22. С. 41–45.
3. Егоров А. Ю. Социально приемлемые формы нехимических зависимостей // *Руководство по аддиктологии* / под ред. В. Д. Менделевича. СПб. : Речь, 2007. С. 501–520.
4. Асеева А. Д. Социально-психологические аспекты зависимого поведения в межличностных отношениях в юношеском возрасте : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Курск, 2014. 210 с.
5. Коцюба Г. О. Психологічні особливості організації узалежненого кохання у жінок : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Харків, 2010. 19 с.
6. Кочарян А. С., Фролова Е. В., Бару И. А. Феноменология нарушений межличностных отношений. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Психологія»*. 2011. № 48. С. 73–77.
7. Фролова Е. В. Психологічні чинники і динаміка формування стосунків міжособистісної залежності у жінок : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Харків, 2008. 21 с.
8. Гавриленко Я. Перспективи якісного дослідження міжособистісної залежності у близьких взаєминах. *Психологія особистості*. 2013. № 1. С. 238–245.
9. Гавриленко Я. Психологічні конфігурації залежних стосунків у міжособистісній взаємодії. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2013. № 5. С. 94–104.
10. Гавриленко Я. А. Особливості комунікації у просторі залежних стосунків. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. 2013. Вип. 4. С. 73–83.
11. Одарій Т. В. Індивідуально-типові прояви суб'єктної залежності. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. 2011. № 3–4. С. 131–140.
12. Запесоцкая И. В. Состояние зависимости: метапсихологический подход : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.01. М., 2012. 46 с.
13. Мирошник О. Г. До проблеми генезису рефлексії. *Психологія і особистість*. 2017. № 1 (11). С. 41–52. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.260175>.
14. Хавула Р. Роль особистісної автономії у побудові життєвої перспективи в юнацькому віці. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Психологія»*. 2015. Вип. 35. С. 313–323.
15. Яцюк Н. О. Проблема моральної рефлексії у сучасній психології. *Психологія: реальність і перспективи*. 2016. Вип. 7. С. 240–244.
16. Савченко О. В., Александрова О. Г., Олійник Н. О. Метакогнітивний рівень організації рефлексивної організації особистості. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Психологія*. 2017. Вип. 23. С. 99–109.

17. Гавриленко Я. А. Соціально-психологічні чинники міжособистісної залежності в ранній юності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Київ, 2011. 22 с.
18. Милославська О. В. Емоційний інтелект як складова комунікативної компетентності студентів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Харків, 2011. 190 с.
19. Construct Validity of the Relationship Profile Test: A Self-Report Measure of Dependency-Detachment / R. F. Bornstein, M. A. Languirand, K. J. Geiselman et al. *Journal of Personality Assessment*. 2003. Vol. 80, Iss. 1. P. 64–74. DOI: https://doi.org/10.1207/S15327752JPA8001_15.
20. Макушина О. П. Методы психологического изучения девиантного поведения. Воронеж : Изд-во ВГУ, 2006. 79 с.
21. A Measure of Interpersonal Dependency / R. M. A. Hirschfeld, G. L. Clerman, H. G. Gouch et al. *Journal of Personality Assessment*. 1977. Vol. 41, Iss. 6. P. 610–618. DOI: https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4106_6.
22. Uji M., Takagishi Y., Adachi K., Kitamura T. Interpersonal Dependency Inventory: Its Construct Validity and Prediction of Dysphoric Mood and Life Functioning via Negative Life Events. *Psychology*. 2013. Vol. 4, No. 12. P. 930–936. DOI: <https://doi.org/10.4236/psych.2013.412134>.
23. Мельникова В. Б. Автономия личности: обзор зарубежных подходов к проблематике. *Психологические исследования*. 2014. Т. 7, № 37. URL: <http://psystudy.ru/index.php/num/2014v7n37/1043-melnikova37.html> (дата звернення: 18.12.2018).
24. Леонтьев Д. А., Осин Е. Н. Рефлексия «хорошая» и «дурная»: от объяснительной модели к дифференциальной диагностике. *Психология. Журнал Высшей школы экономики*. 2014. Т. 11, № 4. С. 110–135.

Надійшла до редколегії 19.12.2018

МИЛОСЛАВСКАЯ Е. В. МЕЖЛИЧНОСТНАЯ ЗАВИСИМОСТЬ И ДИФФЕРЕНЦИАЛЬНЫЕ ТИПЫ РЕФЛЕКСИИ У СТУДЕНТОВ – ЮНОШЕЙ И ДЕВУШЕК

Представлены результаты исследования взаимосвязи межличностной зависимости и личностной рефлексии у студентов – юношей и девушек. Обоснована актуальность изучения межличностной зависимости в контексте рефлексии как необходимого условия личностной автономии и механизма построения и организации жизненной перспективы в юношеском возрасте. Эмпирически доказано, что студенты – юноши и девушки – демонстрируют различия в структуре взаимосвязей между составляющими межличностной зависимости и дифференциальными типами рефлексии.

Полученные результаты могут быть использованы для создания психологических программ профилактики и коррекции межличностной зависимости в студенческом возрасте.

Ключевые слова: *гендер, дифференциальные типы рефлексии, межличностная зависимость, личностная рефлексия, автономия, студенты.*

MYLOSLAVSKA O. V. INTERPERSONAL DEPENDENCE AND DIFFERENTIAL TYPES OF REFLECTION IN STUDENTS – BOYS AND GIRLS

The article presents results of the study of interpersonal dependence in the context of reflection as a necessary condition for personal autonomy and the mechanism of constructing and organizing a life perspective in adolescence.

The psychological content of the phenomenon of interpersonal dependence is revealed, its destructive influence on the personality is emphasized, the positive role of reflection as a factor of actualization of the autonomy of the individual and the neutralization of interpersonal dependence is substantiated.

The purpose of the study was to identify the relationship of interpersonal dependence and differential types of reflection in students – boys and girls.

The scientific novelty of the research is determined by the fact that in the work for the first time the peculiarities of the functioning of interpersonal dependence and differential types of reflection on the students were determined, differences in the structure of the interrelationship between these phenomena in students – boys and girls were analyzed.

The Interpersonal Dependency Inventory by R. M. A. Hirschfeld, Relationship Profile Test by R. F. Bornstein (both – in an adaptation by O. P. Makushina) and Differential Test of Reflexivity by D. A. Leontiev and E. M. Osin were applied to solve empirical problems. The sample consisted of 96 students of V. N. Karazin Kharkiv National University. The first group included of 45 boys, the second – 51 girls. For the mathematical processing of data the Spearman rank correlation coefficient was used.

It has been established that in both groups an increase in the propensity to unproductive types of reflection is a potential for the development of manifestations of interpersonal dependence. Both boys and girls, with increased introspection, there is an aggravation of destructive overdependence. It was also found that in young men the increase in such manifestations of interpersonal dependence, such as the need for emotional reliance on others, lack of self-confidence, and dependence in general, occurs along with the actualization of the tendency to introspection, while in girls – with the actualization of the tendency to quasi-reflection, together with than in these subjects, destructive overdependence grows. It should be noted that healthy dependence is involved in relationships with the differential types of reflection only in the group of girls, in which its severity increases with increasing ability to systemic reflection and inhibition of quasi-reflection.

Results can be used for gender specification of psychological programs for the prevention and correction of interpersonal dependence in the students age. It is noted that the prospect of further research is to study the psychological characteristics that may act as inhibitors of interpersonal dependence in adolescence.

Keywords: *gender, differential types of reflection, interpersonal dependence, personal reflection, autonomy, students.*